

ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะ

ของพศิน อินทรวงค์¹

พระครูปลัดนันท บัญแพ²

บุญเลิศ วิวรรณ³

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ⁴

รับบทความ 14 กันยายน 2568 แก้ไขบทความ 5 เมษายน 2569 ตอรับ 18 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์การนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมมี 6 ลักษณะ คือ 1) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย ซึ่งมีลักษณะการอธิบายคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่ยากต่อการเข้าใจ เช่น นิโรธสมบัติ, ญาณทัศนะ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ 2) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ มีลักษณะการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมคือธรรมะกับรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้และสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรมซึ่งสามารถเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น 3) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง ทางวิทยาศาสตร์ในประเด็นเรื่องของจิตและสมาธิที่มีผลโดยตรงต่อสมองและสุขภาพภาพ 4) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา โดยมีการสร้างตัวละครให้มีบทสนทนาปุจฉาวิสัชนาเพื่ออธิบายพุทธธรรมที่ละขั้นตอนจนสามารถเข้าใจได้ 5) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ มีลักษณะการนำเสนอตัวอย่างบุคคลในพุทธกาลที่เคยได้ปฏิบัติข้อพุทธธรรมนั้น ๆ เพื่อให้เห็นเหตุและผลที่ตามมาคืออย่างไร 6) การนำเสนอพุทธธรรม

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิจัยลีลาในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์ : กลวิธีทางภาษาและการนำเสนอพุทธธรรม”

² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อีเมล: navakomkittikon1989@gmail.com

³ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: boonlert.w@ku.ac.th

⁴ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: wilaisak.k@ku.th

ด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์ โดยมีการนำคำสอนเรื่องราวของพระอริยสงฆ์มายกตัวอย่างประกอบการอธิบายและตอบคำถามปริศนาธรรม สมองและสุภาพ 4) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา โดยมีการสร้างตัวละครให้มีบทสนทนาปุจฉาวิสัชนาเพื่ออธิบายพุทธธรรมที่ละขั้นตอนจนสามารถเข้าใจได้ 5) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ มีลักษณะการนำเสนอด้วยบุคคลในพุทธกาลที่เคยได้ปฏิบัติข้อพุทธธรรมนั้น ๆ เพื่อให้เห็นเหตุและผลที่ตามมาได้อย่างไร 6) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์ โดยมีการนำคำสอนเรื่องราวของพระอริยสงฆ์มายกตัวอย่างประกอบการอธิบายและตอบคำถามปริศนาธรรม

คำสำคัญ ลักษณะการนำเสนอ, หลักพุทธธรรม, สารคดีอิงธรรมะ, พศิน อินทรวงค์

The Presentation of Core Buddhist Teachings in Pasin Intarawong's Dhamma-Based Documentary Books⁵

Phrapaladnon Boonpair⁶

Boonlert Wiwan⁷

Wilaisak Kingkham⁸

Received 14 September 2025; revised 5 April 2026; accepted 18 June 2026

Abstract

The research article entitled “The Presentation of Core Buddhist Teachings in Pasin Intarawong’s Dhamma-Based Documentary Books” aims to analyze the presentation of Buddhist principles in Pasin Intrawong’s dharma-based documentary books. The findings reveal that there are 6 forms of presenting Buddhist teachings; 1) presentation through explanation, which involves clarifying complex Buddhist terminology such as *nirodhasamāpatti* and *ñāṇadassana* to make the content easier to understand; 2) presentation through analogy, which compares abstract concepts like Dhamma with concrete and visible elements, or compares tangible elements with one another to enhance comprehension; 3) presentation through scientific studies or experiments related to the mind and meditation that directly affect the

⁵ This research article is part of a research project entitled “The Verbal Style in Phrasin Intharawong’s Buddhist-Inspired Nonfiction: Linguistic Strategies and the Presentation of Buddhist Principles.”

⁶ Graduate Student, Master of Arts Program in Thai Language, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand. Email: navakornkittikon1989@gmail.com

⁷ Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand. Email: boonlert.w@ku.ac.th

⁸ Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand. Email: wilaisak.k@ku.th

brain and health; 4) presentation through dialogue, using created characters in a question-and-answer (pucchā-visajjanā) format to explain each aspect of Dhamma until it becomes understandable; 5) presentation through the life of the Lord Buddha, offering historical examples of individuals in the Buddha's time who practiced specific teachings to show the resulting causes and effects; and 6) presentation through the teachings or stories of noble monks (Ariya-Saṅgha), using their teachings and stories as examples to support explanations and answer questions related to core Buddhist principles.

Keywords presentation, core Buddhist teachings, Dhamma-based documentary, Pasin Intarawong

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าด้านอื่น ๆ วรรณกรรมสารคดี โดยเฉพาะประเภทอิงธรรมะ ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในสื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากสามารถผสมผสานสาระประโยชน์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเข้ากับความบันเทิงและสุนทรีภาพทางภาษาได้อย่างลงตัว ทำให้ธรรมะเข้าถึงผู้อ่านร่วมสมัยได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้งานเขียนเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอพุทธธรรมสู่สาธารณชน แต่ยังคงขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบถึง "กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรม" ผ่านภาษาและวรรณศิลป์ที่ทำให้งานประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร โดยเฉพาะในผลงานของนักเขียนที่มีอิทธิพล เช่น พศิน อินทรวงค์

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าในตัวเองแม้ว่า เทคโนโลยีการสื่อสารจะทำให้ความนิยมในวรรณกรรมเปลี่ยนแปลงไปบ้างแต่คุณค่าทางภูมิปัญญาของวรรณกรรมก็ยังคงเป็นสิ่งที่ประจักษ์อยู่วรรณกรรมแต่ละเรื่องบรรจุวัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นอยู่ของคนในสังคมในสมัยนั้น แนวคิด และประสบการณ์ของผู้ประพันธ์นั้นว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อมของผู้อ่านเครื่องมือที่จะเป็นตัวกลางเชื่อมโยงวรรณกรรมกับมนุษย์คือ การอ่านดังจะเห็นได้จากการจัดการศึกษาของไทย มุ่งเน้นให้เด็กไทยรักการอ่าน เพราะการอ่าน

มีความสำคัญเป็นการเปิดโลกใหม่ ๆ (มนชิตา หนูแก้ว, 2562 : 1) วรรณกรรมที่เป็นร้อยแก้วในปัจจุบันจำแนกได้หลายประเภท เช่น นวนิยายเรื่องสั้น สารคดี ฯลฯ โดยในวรรณกรรมแต่ละประเภทมีคุณค่าต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะรูปแบบ โดยเฉพาะสารคดีนั้น เป็นวรรณกรรมที่นำเสนอข้อเท็จจริงเป็นประเด็นหลัก และนำเสนอความเพลิดเพลนเป็นประเด็นรอง สารคดีนั้นเน้นให้ความรู้และความเพลิดเพลน ผ่านลีลาการเขียน การใช้ภาษา วิธีการบรรยายข้อมูล การเล่าเรื่อง เล่าประสบการณ์รวมทั้งอารมณ์ที่แสดงออกมาในเรื่อง รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2561 : 231) กล่าวว่าการเขียนร้อยแก้วประเภทสารคดีมีมาแล้วแต่โบราณ ได้แก่ ตำรายา ตำราโหราศาสตร์พงศาวดาร ตำนานประวัติศาสตร์ ฯลฯ แต่เมื่อรับอิทธิพลวรรณคดี ตะวันตกมาแล้ว ร้อยแก้วประเภทสารคดีของไทยได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น มีสารคดีประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ตำราวิชาการ สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติอัตชีวประวัติและบทความต่าง ๆ ฉะนั้นอิทธิพลตะวันตกในงานเขียนประเภทสารคดีของไทยที่เห็นได้ชัดคือการสร้างรูปแบบการเขียนอย่างใหม่เพิ่มขึ้น

ความจำเป็นของการศึกษานี้เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ความสำเร็จของสารคดีอิงธรรมะยุคใหม่ โดยเฉพาะของ พศิน อินทรวงค์ ซึ่งได้รับการยอมรับและตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง ผลงานของเขามีลักษณะเด่นคือการใช้ลีลาการเขียนที่เข้าใจง่าย มีความร่วมสมัยนำเสนอหลักธรรมกลมกลืนกับเนื้อเรื่องโดยไม่ให้รู้สึกถูกสอนตรง ๆ พร้อมทั้งมีการอ้างอิงหลักฐานที่น่าเชื่อถือ และสอดแทรกความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม การศึกษากลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในงานของเขาอย่างละเอียดถี่ถ้วน จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อไขความลับเบื้องหลังประสิทธิภาพในการถ่ายทอดธรรมะที่ดึงดูดและสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านร่วมสมัยได้อย่างกว้างขวาง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษากลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมที่ปรากฏในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์ โดยศึกษาว่า กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในหนังสือดังกล่าวมีการใช้กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมก็รูปแบบ ประกอบด้วยอะไรบ้าง และงานวิจัยนี้จะประโยชน์แก่แวดวงวิชาการและนักวิจัยที่มีความสนใจ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของ
พคิน อินทรวงค์

ประโยชน์ที่จะได้รับ

ทำให้ทราบกลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของ
พคิน อินทรวงค์

เขตเขตของการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “**ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิง
ธรรมะของพคิน อินทรวงค์**” มีขอบเขตการวิจัย จำนวน 9 เล่ม ดังนี้

1. พคิน อินทรวงค์. 2563. **พระพุทธเจ้าสอนเศรษฐี**. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
2. พคิน อินทรวงค์. 2563. **สมณะเฒ่าขวา วิปัสสนาเฒ่าซ้าย**. พิมพ์ครั้งที่
6. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
3. พคิน อินทรวงค์. 2563. **หลวงปู่มั่นจอมทัฬหกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
4. พคิน อินทรวงค์. 2563. **ปาฏิหาริย์แห่งการหยุดคิด**. พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
5. พคิน อินทรวงค์. 2561. **ปาฏิหาริย์แห่งความเจ็บ**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
6. พคิน อินทรวงค์. 2560. **วิถีสลาเป็น**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์
ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

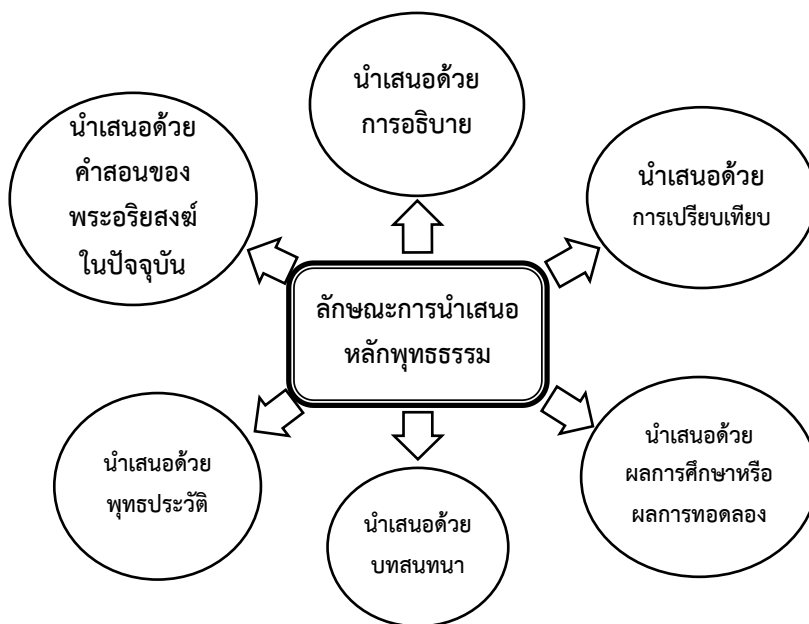
7. พศิน อินทรวงค์. 2561. **The Ticket ตีตั๋วตัวตน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
8. พศิน อินทรวงค์. 2560. **ตามรอยอริยเจ้าเข้านิพพาน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
9. พศิน อินทรวงค์. 2559. **อำนาจพลังจิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

แนวคิดหรือทฤษฎีสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

บทความวิจัยเรื่อง “ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์” ผู้วิจัยมีการประยุกต์ใช้แนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์ โดยจะประยุกต์แนวคิดของ ภาวินี ตริเดซี (2554) ซึ่งได้กล่าวถึงการนำเสนอหลักพุทธธรรมตามแนวคิดโดยอิงธรรมะของ สุชีพ ปุญญานุภาพ ที่ได้เน้นการผสมผสานกลวิธีทางวรรณกรรมกับหลักพุทธธรรมอย่างกลมกลืน โดยใช้การนำเสนอพุทธประวัติและอรรถกถาชาดกเป็นโครงเรื่อง อีกทั้งมีการยกพุทธพจน์และรูปแบบการประพันธ์ แบบร้อยกรอง ภาษาบาลีสอดแทรก พร้อมสร้างฉากสมัยพุทธกาลและบทสนทนาแบบถาม-ตอบเพื่อสื่อสารหลักธรรมอย่างเป็นรูปธรรม อีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) ที่ได้กล่าวถึงกลวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอดหนังสือธรรมะ จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ กลวิธีทางภาษาและกลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมซึ่งอาจจะใช้หลากหลายกลวิธี เช่น การใช้คำสัมผัสคล้องจอง การใช้ภาพพจน์ การใช้คำซ้ำ เป็นต้น โดยกลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมอาจจะใช้การยกตัวอย่างประเพณีวาทีของบุคคล การยกตัวอย่างประเพณีพฤติกรรมหรือประสบการณ์ของบุคคล และการเปรียบเทียบเป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม คือ การยกตัวอย่างประเพณีเหตุการณ์ ทั้งที่เป็นบริบทภาพรวมของสังคม บริบทเหตุการณ์รายวัน และบริบทเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

นอกเหนือจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของ กาญจนา ต้นโพธิ์ (2560) ซึ่งได้กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรม ที่มีหลากหลายกลวิธีเช่น กลวิธีการนำเสนอแนวคิดด้วยนิทาน กลวิธีการนำเสนอแนวคิดด้วยการอธิบาย กลวิธีการนำเสนอแนวคิดด้วยความเปรียบ และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดด้วยการยกตัวอย่าง

โดยผู้วิจัยเมื่อศึกษาแนวคิดดังกล่าวแล้ว จึงได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อีกทั้งเป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research) อันเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังมีแผนภาพการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพมโนทัศน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรม
ในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์

ผลการศึกษากลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมที่ปรากฏในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของ พศิน อินทรวงค์

กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในหนังสืออิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์ ผู้ศึกษาได้จำแนกการวิเคราะห์เป็น 6 กลวิธี ได้แก่ การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษา หรือผลการทดลอง การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ และการนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการวิเคราะห์การนำเสนอพุทธธรรมของ ภาวินี ตรีเดซี (2554), ช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) และกาญจนา ต้นโพธิ์ (2560) ซึ่งมีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย เป็นกลวิธีการนำเสนอเรื่องราวตามลำดับ มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของเนื้อหา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน มีการอธิบายที่เป็นลำดับขั้นตอน มีการอธิบายขยายความที่ชัดเจนและมีการให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาเสริมด้วย ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย “พรหมวิหาร 4”

“ในกรรมฐาน 40 มีกรรมฐานข้อหนึ่งซึ่งสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ ให้มีความอ่อนโยน มีเมตตา เสียสละมองเห็นผู้อื่นเป็นเพื่อนร่วมโลก แม้มีร่างเป็นมนุษย์ แต่หากปฏิบัติตามกรรมฐานข้อนี้แล้วก็เปรียบดังผู้มีจิตใจของพระพรหม กรรมฐานข้อนี้ก็คือ พรหมวิหาร 4 คือธรรมอันประเสริฐ 4 ประการที่จะช่วยให้จิตมีความพร้อมในการสร้างเสริมพลังจิตตามภาพอันประกอบด้วย 1. เมตตา การแผ่ความรักไปยังสัตว์ทั้งหลาย 2. กรุณา การแผ่ความช่วยเหลือไปยังสัตว์ทั้งหลายที่มีความทุกข์ 3. มุทิตา การแผ่ความยินดีไปยังสัตว์ทั้งหลายที่มีความสุข 4. อุเบกขา การแผ่ความวางเฉยไปยังสัตว์ทั้งหลายทั้งที่มีความสุขและมีความทุกข์”

(พศิน อินทรวงค์, อำนาจพลังจิต, 2556: 81)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยพบว่า ในหนังสือสารคดีอิงธรรมของ พศิน อินทรวงค์ ได้อธิบายหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เรื่อง **“พรหมวิหาร 4”** ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546:153) ได้อธิบายความหมายของ **“พรหมวิหาร 4”** ไว้ว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่ มี 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา **พรหมวิหาร 4** จัดเป็นหลักพุทธธรรมด้านความสัมพันธ์เนื่องจากการปรับท่าทีและอารมณ์ที่มีต่อเพื่อนร่วมโลกผ่านการแผ่ความปรารถนาดีไปยังสัตว์ทั้งหลายในทุกสภาวะ เมื่อนำไปปฏิบัติจะช่วยขัดเกลาจิตใจให้อ่อนโยนและเสียสละ ส่งเสริมให้คนในสังคมมองกันเป็นกัลยาณมิตรที่พร้อมเกื้อกูลและยินดีต่อกัน ก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วยมิตรภาพและความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน

ตัวอย่างที่ 2 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย **“อนิจจตา”**

“เข้าสู่ความจริง ธรรมชาติแท้จริงคือความเคลื่อนไหว จงเคลื่อนไหวอยู่เสมอ อย่าตรึงตนเองไว้กับสิ่งใดหรือใคร จงเป็นอิสระจากทุกสิ่ง อย่าตรึงตนเองไว้กับความร่ำรวย อย่าตรึงตนเองไว้กับความยากจน อย่าตรึงตนเองไว้กับความฉลาด และอย่าตรึงตนเองไว้กับความโง่งม ละทิ้งค่านิยมใด ๆ ไว้ตรงนั้น อย่าได้แบกหามนियมใดติดตัวให้เป็นภาระ จงไร้นियมและเคลื่อนไหวไปกับธรรมชาติจนถึงที่สุด ท่านจะได้ใช้ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นชีวิตที่โลดแล่นไปด้วยอิสระภาพ ท่านจะไม่เป็นทั้งผู้ล้มเหลวและผู้สำเร็จ ท่านจะไม่เป็นใครเลยในอดีต แต่ท่านจะเป็นสิ่งใหม่ในปัจจุบันขณะ แล้วปัจจุบันขณะจะทำให้ท่าน หยั่งรู้ความหมายที่แท้จริงของคำว่า ความว่าง ชีวิต อัตตาตัวตน และความรู้แจ้ง”

(พศิน อินทรวงค์, ปาฏิหาริย์ แห่งความเงียบ, 2561 : 118)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยพบว่า ในหนังสือสารคดีอิงธรรมของ พศิน อินทรวงค์ ได้อธิบายหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เรื่อง **“อนิจจตา”** ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546:312) ด้านหลักธรรม **อนิจจตา** ความเป็นของไม่เที่ยง, ภาวะที่สังขารทั้งปวงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ข้อความนี้สะท้อนสารัตถธรรมด้าน ไตรลักษณ์ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเน้นย้ำหลัก **อนิจจตา** ผ่านการมองว่า

"ความเคลื่อนไหว" คือความจริงแท้ของธรรมชาติที่ไม่มีสิ่งใดหยุดนิ่งแม้ชั่วขณะจิต การไม่ตรึงตนเองไว้กับอดีตหรือนิยามใด ๆ คือการยอมรับสภาวะเกิดดับที่แปรเปลี่ยนอยู่เสมอในปัจจุบัน เมื่อเห็นความไม่เที่ยงจนเลิกแบกหามภาระแห่งอุปาทาน (ทุกข์) จิตย่อมเข้าถึงความว่างที่ไร้ตัวตน (อนัตตา) และโลดแล่นไปกับกระแสแห่งอิสรภาพ ด้วยความรู้แจ้งอย่างแท้จริง

2. การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ

การนำเสนอด้วยการเปรียบเทียบ เป็นการใช้ภาษาในลักษณะของการเปรียบเทียบ หรือใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อแนวคิด การนำความเปรียบมาใช้ในการประพันธ์นั้นจะช่วยให้เข้าใจเรื่องได้ดีและรวดเร็ว โดยเฉพาะการกล่าวถึงเรื่องที่เป็นนามธรรม จะใช้ความเปรียบเพื่ออธิบายข้อธรรมที่เข้าใจยากให้สื่อความเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนขึ้น ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ

“ความทุกข์คือนักเดินร่ำเฝ้าไฟ มันเคลื่อนที่ตลอดเวลา มันเกิดขึ้น คงอยู่ ดับไปแล้วมันก็ก่อตัวขึ้นใหม่ วงจรเช่นนี้คือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วนเหมือนปรากฏการณ์ฟ้าคลั่ง น้ำระเหยเป็นไอ จากดินสู่ฟ้า ก่อตัวเป็นเมฆขาวควบแน่น กลั่นตัวเป็นเม็ดฝนเพื่อกลับสู่จุดเริ่มต้นอีกครั้ง เมื่อท่านยอมรับสิ่งใดไว้ในรอบครอง นั่นคือ จุดเริ่มต้นของวงจรแห่งทุกข์ได้มาแล้วท่านก็ต้องรักษา เมื่อเริ่มรักษาก็จะพบว่าท่านรักษาอะไรไว้ไม่ได้สักอย่าง คนทุกคน ของทุกชิ้น ความรู้สึกทุกอย่าง ล้วนแสดงธาตุแท้ว่ามันไม่ใช่ของท่าน”

(ปาฏิหาริย์แห่งความเจ็บ, 2561: 31)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ กล่าวคือ ผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ **“ความทุกข์เป็นนักเดินร่ำเฝ้าไฟ”** ซึ่งลักษณะของความทุกข์คือสิ่งที่เป็นนามธรรม เมื่อนำเปรียบเทียบกับนักเดินร่ำเฝ้าไฟจะทำให้เข้าใจความทุกข์ ในรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความทุกข์มีการเคลื่อนที่ตลอดเวลาเช่นเดียวกับนักเดินร่ำเฝ้าไฟที่มีการเคลื่อนตัวตลอดเวลาในการแสดง อีกทั้งผู้เขียนได้เปรียบเทียบอีกว่า ความทุกข์มีลักษณะเคลื่อนที่ตลอดเวลา เกิดขึ้น คงอยู่ ดับไป แล้วก่อตัวขึ้นใหม่เป็นวัฏจักรเช่นนี้เหมือนกับปรากฏการณ์ฟ้าคลั่งที่น้ำระเหยเป็นไอ

จากดินสู่ฟ้าก่อตัวเป็นเมฆขาวควบแน่นแล้วตกลงมาเป็นฝนสู่จุดเริ่มต้นอีกครั้ง ฉะนั้นการที่ผู้เขียนใช้กลวิธีการเปรียบเทียบเช่นนี้ในการนำเสนอพุทธธรรมก็ยิ่งทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 4 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ

“กรรมแต่ละอย่างที่เรากระทำนั้นจะส่งผลเมื่อไรบ้าง เรื่องนี้อาจเปรียบได้ว่า กรรมที่เราทำเอาไว้ก็เหมือนดังพืช เราปลูกพืชชนิดใดไว้ เป็นพืชโตเร็วหรือพืชโตช้า ก็ย่อมให้ผลเช่นนั้น กรรมบางอย่างเป็กรรมที่รุนแรงส่งผลหนัก และรวดเร็วถึงขั้นห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพานกันเลยทีเดียว”

(พระพุทธเจ้าสอนเศรษฐี, 2563: 28)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ “การได้รับผลกรรมที่กระทำเหมือนกับการปลูกพืช” โดยอธิบายว่า กรรมที่เราทำเอาไว้ก็เหมือนกับพืช เราปลูกพืชชนิดใด เป็นพืชโตเร็วหรือพืชโตช้าก็ย่อมให้ผลเช่นนั้น เหมือนกับกรรมที่กระทำอันใดไว้ก็ย่อมได้รับผลเช่นนั้นแน่นอน จะเห็นได้ว่า การใช้กลวิธีการเปรียบเทียบเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพุทธธรรมที่ต้องการสื่อได้ดียิ่งขึ้น

3. การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง หมายความว่าผู้เขียนได้นำผลการทดลองของนักคิด นักวิชาการ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นพุทธธรรมประเด็นต่าง ๆ มาประกอบการอธิบายเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ และแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ คือ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักการและเหตุผล ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง

“ผู้ทำสมาธิเป็นประจำจึงมีสุขภาพที่แข็งแรงขึ้นและมีประสิทธิภาพการทำงานที่จะดีกว่าเดิมถึง 30 เปอร์เซ็นต์ ริชาร์ด เดวิดสัน ผู้อำนวยการของศูนย์ Laboratory for Affective Neuroscience at the University of Wisconsin ร่วมกับองค์ทะไลลามะ ทำการศึกษาสมองของพระทิเบตที่ทำ สมาธิอย่างจริงจังด้วยการติดตั้งเครื่องเซ็นเซอร์ไว้ที่

ศิระของพระ และพบสัญญาณคลื่นแกมมาที่มีพลังงานสูงกว่าในคนปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมองของพระที่นั่งสมาธิเป็นประจำมีประสิทธิภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป อีกทั้งริชาร์ด เดวิดสันยังระบุไว้ในงานวิจัยของเขาอีกด้วยว่า ผู้ที่พัฒนาจิตด้วยการทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจะสามารถฟื้นฟูกำลังทั้งทางร่างกายและจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคลนั้นสามารถทำงานที่ใช้ทักษะยาก ๆ รวมทั้งงานที่ต้องใช้ความคิดสลับซับซ้อนทุกชนิดได้เป็นอย่างดี ตลอดจนแม่นยำ”

(พระพุทเจ้าสอนเศรษฐี, 2563: 86)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง กล่าวคือ ผู้เขียนได้กล่าวถึงผลการทดลองของพระทิเบตที่ทำสมาธิอย่างจริงจัง ว่าการทำสมาธิจะช่วยให้ผู้ที่ทำสมาธิมีชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาจิตด้วยการทำสมาธิยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพการทำงานของสมอง ทำให้สมองของเราทำงานได้ดีขึ้น ต่อมาผู้เขียนได้ใช้ผลการศึกษาของริชาร์ด เดวิดสัน กับองค์ทะเลลามะที่ทำการศึกษาสมองของพระทิเบตที่ทำสมาธิอย่างจริงจัง โดยใช้ผลการศึกษาดังกล่าวมาเสริมข้อมูลก่อนหน้าให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ผลการศึกษากล่าวว่าสมองของพระที่นั่งทำสมาธิเป็นประจำมีประสิทธิภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป และผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงผลการวิจัยของริชาร์ด เดวิดสันเพิ่มเติมว่า ผู้ที่พัฒนาจิตด้วยการทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจะสามารถฟื้นฟูกำลังทั้งทางร่างกายและจิตใจได้อย่างรวดเร็วตลอดจนวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องชัดเจน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการนำผลการศึกษามาอธิบายขยายความเพิ่มเติมจึงทำให้เนื้อมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 6 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง

“การพัฒนาจิตยังทำให้ผู้ฝึกมีอายุยืนยาวขึ้นด้วย เนื่องจากสถานะของจิตมีผลโดยตรงต่อปฏิกิริยาเคมีในร่างกาย เมื่อจิตสงบ ปฏิกิริยาชีวเคมีและการเผาผลาญพลังงานในร่างกายจะช้าลง ทำให้ร่างกายทำงานหนักน้อยลงและมีอายุที่ยืนยาวขึ้น...โดยอายุทางจิตวิทยาจะมีผลกับเรามากที่สุด เพราะจะส่งผลต่อระบบความคิด คำพูด และการกระทำของเรา จิตของเรามีอำนาจเหนือดีเอ็นเอ มีการทดลองพบว่า เด็กที่ไม่ได้รับความรักจากพ่อแม่ ฮอรโมนที่ต้องใช้ในการเจริญเติบโตจะหยุดหลังทำให้เด็กมีร่างกายแคระแกร็น แต่หากเด็กได้รับความรักจากพ่อแม่เพียงพอเมื่อไร

ฮอร์โมนชนิดนี้ก็จะหลังเพิ่มขึ้นเองโดยอัตโนมัติ นี่คือตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงอานุภาพแห่งจิตที่ควบคุมการเจริญเติบโตของร่างกายอย่างเห็นได้ชัด”

(อำนาจพลังจิต, 2556: 12-13)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง กล่าวคือ ข้อมูลก่อนหน้าผู้เขียนได้กล่าวว่า การพัฒนาจิตทำให้ผู้ฝึกมีอายุยืนยาวขึ้นด้วย เพราะเมื่อจิตสงบปฏิบัติกริยาชีวเคมีและการเผาผลาญพลังงานในร่างกายจะช้าลงทำให้อายุยืนยาว หลังจากนั้นผู้เขียนได้ยกผลการทดลองที่พบว่า เด็กที่ไม่ได้รับความรักจากพ่อแม่ฮอร์โมนที่ใช้ในการเจริญเติบโต จะหยุดหลังทำให้ร่างกายแคระแกร็น แต่หากเด็กได้รับความรักจากพ่อแม่เพียงพอ ฮอร์โมนจะหลังเพิ่มขึ้นอัตโนมัติ โดยผลการทดลองนี้แสดงให้เห็นว่าจิตมีอานุภาพที่สามารถควบคุมการเจริญเติบโตของร่างกายได้อย่างชัดเจน ฉะนั้นการยกผลการทดลองดังที่กล่าวมาจะช่วยเสริมให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และแสดงให้เห็นว่าข้อพุทธธรรมที่กล่าวมาสามารถพิสูจน์ได้

4. การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา เป็นการใช้สำนวนภาษาที่ผู้เขียนผูกเรื่องราวขึ้นมาผ่านการสนทนาระหว่างตัวละคร โดยผู้เขียนจะกำหนดให้มีประเด็นขึ้นมาเพื่อให้ตัวละครได้สนทนาโต้ตอบกันแล้วค่อย ๆ ใช้นิทานเหล่านั้นเชื่อมโยงไปสู่พุทธธรรมที่ต้องการถ่ายทอดมายังผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านค่อย ๆ คิดตามและวิเคราะห์จนเห็นเหตุปัจจัยและพุทธธรรมในประเด็นนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา

“ผู้สงสัย: สิ่งใดคือความเมตตา

ปราชญ์ปลาเป็น: อัดตาตัวตนจักเดินตามท่านเสมอ ครั้นเมื่อมันผอเราทั้งท่านไว้เดียวดาย เมื่อนั้นความเมตตาจึงกุมมือท่านได้
ความเมตตาคืออาหารศักดิ์สิทธิ์แห่งเทพเทวา มันคือที่อาศัยของเทพ ไม่ใช่ตัวตนของเทพ แต่เป็นที่พึ่งของเทพ ผู้มีความเมตตาจึงมีความยิ่งใหญ่กว่าเทพเจ้าองค์ใด แม้กายเป็นมนุษย์ หากท่านฝากหัวใจ

ไว้ที่วิหารนี้ ท่านย่อมเป็นยิ่งกว่าเทวดาในร่างมนุษย์ ท่านได้กลายเป็นพระเยซู เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระศรีอริยเมตไตรย ท่านเป็นผู้ที่มั่งคั่งความคิดของรพินทรนาถ ฐากูร ท่านคือผู้สุดลมหายใจเดียวกับเด็กยากไร้ในเอธิโอเปีย

เมื่อท่านเห็นดินเหนียวและหิวโซเพราะรอนแรมมาไกล แต่ท่านยังฉีกขนมปังส่วนใหญ่ให้คนพเนจร นั่นแหละความเมตตา เมื่อแดดร้อนระอุดังเผาโลกเป็นจุน แต่ท่านยังถือก้อน ปินบันได ช่วยเพื่อนบ้านซ่อมหลังคา นั่นแหละความเมตตา

เมตตา คืออาหารแห่งท้องฟ้าที่มีต่อพระอาทิตย์ เมฆ และวิหค คือความอบอุ่นที่ดวงดาวมีให้ต้นไม้ในยามราตรี ในกิจกรรมที่น่าเบื่อหน่ายของชีวิต แม้ท่านหยิบหยอดความเมตตาใส่ลงไปสักเล็กน้อย กิจกรรมเหล่านั้นจะกลายเป็นกิจกรรมทิพย์สวรรค์ที่แสนวิเศษ ท่านจักยินเสียงบทกวีที่ไพเราะยิ่งกว่าบทกวีของคาลิลยิบรाल

.....

เมตตา คือ เครื่องมือสลายอึดตา มิใช่ยาบำรุงอึดตาให้อ้วนพี

.....

พระพุทธรเจ้าตรัสกับพระสารีบุตรว่า เรารักราหูลเช่นไร เราก็รักเทวดาต เยี่ยงนั้น

สิ่งเหล่านี้คือความเมตตา คือการตัดแขนขาและควักดวงตาให้สิ่งใดก็ตาม

หนึ่งคือสิ่งใดในใจสรรพสัตว์ สองคือสิ่งใดในใจตน

อย่าถามเลยว่า เมตตาแล้วได้สิ่งใด

เมตตา มิได้มาซึ่งสิ่งใด เมตตา ได้มาซึ่งเมตตา

เป็นการได้มาซึ่งอยู่ในความเดียวดายอันอบอุ่น

ผู้มีเมตตาจักเป็นบุคคลผู้เสียเปรียบที่มีความสุขที่สุดใน 31 ภพภูมิ”

(วิถีปลาเป็น, 2558: 27-29)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา กล่าวคือ ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมด้วยการสร้างบทสนทนาขึ้นมา ระหว่าง ผู้สงสัย กับ ปราชญ์ปลาเป็น โดยผู้สงสัยจะเป็นผู้ตั้งคำถาม ซึ่งในตัวอย่างข้างต้น ผู้สงสัยถามว่า “**สิ่งใดคือความเมตตา**” หลังจากนั้นผู้เขียนได้ตอบคำถามของผู้สงสัย ผ่านบทสนทนาของปราชญ์ปลาเป็น โดยได้อธิบายและยกตัวอย่างประกอบให้เห็นว่า ความเมตตาหมายถึงสิ่งใด สรุปได้ว่า **ความเมตตาเป็นเครื่องมือที่ใช้สลายอึดตาหรือ**

ตัวตนของเรา ซึ่งความเมตตาไม่ใช่ยาบำรุงอวัยวะหรือตัวตนของตนเองให้อ้วนพี ผู้มีความเมตตาเป็นบุคคลผู้เสียเปรียบที่มีความสุขมากที่สุด ฉะนั้นการนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนาข้างต้นนี้ช่วยกระตุ้นความคิดให้ผู้อ่านได้ฝึกวิเคราะห์บทสนทนาที่เป็นคำตอบของคำถามว่าท้ายที่สุดแล้วคำตอบที่แท้จริงของบทสนทนานี้คือสิ่งใด เมื่อได้คำตอบแล้วก็จะตอบได้ว่า สิ่งใดคือพุทธธรรมที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารออกมา

ตัวอย่างที่ 8 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา

“ผู้สงสัย: ความเชื่อคือสิ่งใด

ปราชญ์ปลาเป็น: ความเชื่อก็เหมือนการหัดขี่ม้าเป็นครั้งแรก ท่านไม่ได้ขึ้นหลังม้าเพราะเชื่อว่ามันจะไม่พยศ แต่ท่านขึ้นหลังมันได้เพราะท่านเชื่อใจตนเองและไว้วางใจธรรมชาติ เชื่อใจตนเองคือท่านรู้ตัวว่าเป็นหนึ่งเดียวกับม้าได้ เชื่อใจธรรมชาติคือ เชื่อว่าธรรมชาติจะไม่ใจร้ายกับท่าน สิ่งนี้เป็นคนละเรื่องกับความประมาท ความประมาทคือการคิดว่าเป็นไปไม่ได้ที่ท่านจะตกจากหลังม้า ความประมาทคือการคิดว่าเป็นไปไม่ได้ที่ท่านจะตกจากหลังม้า แต่ความเชื่อใจธรรมชาติและเชื่อใจตนเองไม่ได้ปิดประตูตายขนาดนั้น

ท่านจะระวังแต่ไม่ปิดกั้นตัวเอง ท่านอาจประหม่านิด ๆ แต่ไม่ได้กลัวจนไม่กล้าทำอะไร ความรู้สึกเช่นนี้คือปีกอันล่องหนที่ทำให้ท่านโฉบบินไปในความไม่แน่นอนของชีวิต

การเชื่อใจไม่เกี่ยวอะไรกับเรื่องภายนอก การเชื่อใจไม่เกี่ยวอะไรกับม้า เพราะม้าคือม้า ม้าเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงซึ่งท่านไม่อาจควบคุม

เมื่อศีรษะของท่านอยู่ใต้ฟ้าและก้นของท่านอยู่บนหลังม้าอะไร ๆ ก็ไม่แน่นอนทั้งนั้น ถ้ามีงูเลื้อยเข้ามาในลูม่น้อยมตใจและวิ่งเร็วขึ้น ถ้าได้ยินเสียงปืนดังมันย่อมสับสนตัวท่านออก

ท่านจะไปโทษมันไม่ได้ เพราะนี่คือสิ่งที่ท่านต้องเข้าใจตั้งแต่แรกก่อนตัดสินใจขี่มัน จงอย่าคิดว่าม้าตั้งใจทำร้ายท่าน เพราะนี่คือสัญชาตญาณของม้า มันคือธรรมชาติแห่งอาชาที่อัศวินทุกคนต้องเรียนรู้ตามจริง

ม้าทุกตัว คนทุกคน ทุกสรรพสิ่งนั้นเป็นไปตามสัญชาตญาณ สิ่งทั้งปวงย่อมมีความรักตนเองเป็นที่ตั้ง นี่คือนิสัยที่ท่านต้องเข้าใจ ดังนั้นการเชื่อใจอะไรสักอย่าง นอกจากท่านจะเชื่อใจตนเอง เชื่อใจธรรมชาติแล้ว ท่านควรรู้จักธรรมชาติของสิ่งนั้นด้วย

จงอย่ากลัวที่จะไว้วางใจ แต่จงเตรียมพร้อมที่จะไว้วางใจ

.....

นี่คือศิลปะแห่งความไว้น้ำใจ นั่นคือจุดสมดุลระหว่างสามสิ่ง หนึ่ง ความเชื่อใจตนเอง เชื่อว่าท่านจะอยู่ในความสัมพันธ์นั้นได้ สอง ความเชื่อใจในธรรมชาติของสิ่งที่ท่านต้องการไว้อใจ และสาม ความเข้าใจธรรมชาติของสิ่งที่ท่านต้องการไว้อใจ トラバิดที่สามสิ่งนี้ยังสมดุล ทุกสิ่งย่อมคู่ควรให้ท่านฝากหัวใจไว้ได้ทั้งหมด”

(วิถีปลาเป็น, 2558: 15-17)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา กล่าวคือ ผู้เขียนใช้กลวิธีนำเสนอพุทธธรรมด้วยการสร้างบทสนทนาขึ้นระหว่างผู้สงสัย กับ ปราชญ์ปลาเป็น โดยผู้สงสัยตั้งคำถามว่า “ความเชื่อใจคือสิ่งใด” หลังจากนั้น ปราชญ์ปลาเป็นก็ตอบคำถามที่ผู้สงสัยถามด้วยการอธิบาย ยกตัวอย่าง จนทำให้ผู้สงสัย เข้าใจคำตอบของปราชญ์ปลาเป็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งคำตอบของปราชญ์ปลาเป็น โดยสรุปคือ ความเชื่อใจจะต้องมีจุดสมดุลของสามสิ่ง หนึ่ง คือ ความเชื่อใจตนเอง เชื่อว่าเราจะอยู่ในความสัมพันธ์นั้นได้ สอง คือ ความเชื่อใจธรรมชาติ เชื่อว่าธรรมชาติจะไม่โหดร้ายกับเรา และสาม คือ ความเข้าใจธรรมชาติของสิ่งที่เรา ต้องการไว้อใจ เมื่อทั้งสามสิ่งนี้ยังคงความสมดุลเราก็สามารถมีความเชื่อใจได้นั่นเอง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้บทสนทนาในการตอบปัญหาเช่นนี้จะนำไปสู่ข้อสรุปที่กระชับ ชัดและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

5. การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ เป็นการนำเรื่องราวที่มีอยู่ในสมัย พุทธกาลอันเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จเผยแผ่พระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ใน การนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นพุทธธรรมนั้น ๆ ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 9 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ

“จุดเริ่มต้นของหลักปฏิบัติแบบพระพุทธเจ้าสอนเศรษฐี ชีวิตดีเพราะมีธรรม นั่นก็คือ การหยุดชวย ซึ่งเราจะไขปริศนาของการหยุดชวยนี้ผ่านประวัติสาวกสมัยพุทธกาลผู้ที่ขึ้นชื่อว่า เป็นที่สุดทั้งด้านมืดและด้านสว่าง ชื่อเดิมขององคุลิมาล คือ อหิงสกุมาร แปลว่า ผู้ไม่เบียดเบียนใคร เมื่อวันที่ท่านเกิด ศัตรารูททั้งแผ่นดินเกิดลุกเป็นไฟขึ้นมา จึงได้รับการพยากรณ์ว่า เมื่อเติบโตใหญ่

ขึ้นมาจะมีใจเป็นมหาโจร เช่นฆ่าผู้คนจำนวนมาก บิดาจึงให้ชื่อเป็นการแก้เคล็ด...อหิงสกุมารเรียนดี มากจนศิษย์คนอื่น ๆ สู้ไม่ได้ ทำให้เหล่าเพื่อนฝูงเกิดความริษยาจึงพากันไปเป่าหูอาจารย์ว่า อหิงสกุมาร ผู้นี้คิดการจะเป็นศิษย์คิดล้มครุ...อาจารย์เมื่อได้ยินดังนี้เข้าบ่อย ๆ ก็เริ่มซึมซับความเกลียดชังเพิ่มขึ้น... จึงตัดสินใจออกอุบายหลอกอหิงสกุมารว่า ท่านได้ร่ำเรียนวิชามากก็จริง แต่ยังมีอีกวิชาที่เรายัง ไม่ได้สอน เรียกว่า วิชาวิชฌณมุตวิชา นี้ ถ้าใครเรียนจบ จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือสามโลก...อหิงสกุมาร ได้ยินดังนั้นก็เกิดความสนใจ อาจารย์จึงออกอุบายต่อไปอีกว่า แต่ก่อนเรียน เธอต้องฆ่าคนให้ครบ หนึ่งพันคนเสียก่อน...อหิงสกุมารจึงรับปากว่าจะฆ่าให้ครบตามจำนวนที่อาจารย์สั่ง....เมื่อไล่ฆ่าได้ 999 คน...คืนนั้นอหิงสกะตั้งใจไว้ในวันรุ่งขึ้น เมื่อเขาเดินทางเข้าสู่กรุงพาราณสีไม่ว่าใครก็ตาม ที่ผ่านเข้ามา ผู้นั้นจะต้องสังเวยชีวิต...เมื่อผู้เป็นแม่ได้ยินข่าวว่าลูกชายกำลังจะเดินทางมาถึง ก็ตั้งใจว่า พรุ่งนี้เช้าจะรีบไปหาลูก เพื่อไปห้ามให้เลิกทำผิดคิดชั่ว....พระองค์ทรงทราบว่ ถ้าอหิงสกะได้พบแม่ เขาก็จะต้องกลายเป็นฆาตกรฆ่ามา ซึ่งเป็นกรรมหนัก ห้ามขึ้นสวรรค์ ห้ามนิพพาน ทำให้หมดโอกาส ที่จะได้บรรลุนิพพานในชาตินั้น พระองค์จึงเสด็จไปขัดขวางในทันที...เมื่อเสด็จไปถึง อหิงสกะเห็น พระพุทธเจ้าก็วิ่งไล่หมายเอาชีวิต....แต่แม่อหิงสกะจะวิ่งตามพระพุทธเจ้าสุดฝีเท้าเท่าไรก็วิ่งไม่ทัน.... ในที่สุดเมื่อหมดแรง จนแก้ปัญญา อหิงสกะจึงร้องขึ้นว่า จงหยุดก่อนสมณะ จงหยุดก่อนสมณะ พระพุทธเจ้าจึงตรัสตอบว่า เราหยุดแล้วองค์คุณมาล ท่านเล่าจงหยุดเถิด ดังที่เชื่อนานาจะเป็น ประโยคที่คุ้นหูชาวพุทธแทบทุกคน...หลายคนฟังคำพูดนี้เพียงผ่าน ๆ ไม่ได้คิดอะไร หากไม่ว่า แท้จริงแล้วนี่คือจุดเริ่มต้นอันสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การมีชีวิตใหม่ที่สมบูรณ์ และเป็นข้อปฏิบัติ ข้อแรกซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สอนเศรษฐี

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพบกับองค์คุณมาลเป็นครั้งแรก พระองค์มิได้ทรงสอนให้ จอมโจรสร้างงามดี ทำบุญ ปฏิบัติสมณธรรม แต่พระพุทธเจ้ากลับทรงสอนบทเรียนที่สั้น กระชับ นั่นคือ สอนให้รู้จักการหยุด พระองค์สอนให้้องคุณมาลทั้งดาบ หยุดฆ่าคน เพราะแม้แต่ องค์คุณมาลผู้มีบารมีมหาศาลถึงขนาดว่ามีโอกาสจะบรรลุอรหัตตผลได้ในชาตินั้น แต่หากยังไม่หยุดทำชั่ว แม้มีบารมีเท่าไรก็ไร้ประโยชน์ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากอย่างที่กล่าวไว้แต่แรกว่า กรรมปัจจุบันนี้มีน้ำหนักมากกว่ากรรมในอดีต ชีวิตจะดีหรือร้ายก็ขึ้นอยู่กับกรรมปัจจุบันเป็นหลัก....ดังนั้น เมื่อไรก็ตาม ที่เรารู้สึกว่าต้องการให้ชีวิตดีขึ้นทันทีจนเป็นที่จับต้องได้สิ่งแรกที่ต้องทำก่อนเป็นอันดับหนึ่งจึงไม่ใช่ การทำดี แต่เป็นการหยุดทำชั่วทุกรูปแบบต่อเมื่อหยุดทำชั่วได้แล้วจึงค่อยทำความดีต่อไป หากทำ ได้อย่างนี้ ความโชคดี ในชีวิตจึงจะเริ่มปรากฏให้เห็นเป็นลำดับ...หัวใจสำคัญในข้อนี้ไม่มีอะไรมากไปกว่า คำว่า หยุด ฉะนั้นโปรดจำไว้ว่า เมื่อใดก็ตามที่รู้สึกว่าการชีวิตกำลังประสบวิกฤติ....จงหยุดพฤติกรรม

ไม่ดีทุกรูปแบบไม่ว่าเล็กน้อยแค่ไหน เมื่อคุณต้องการให้สายธารแห่งอานิสงส์บุญหลังไหลมาสู่ชีวิตจงอย่าเอาอะไรไปกัน เมื่อไม่ทำผิดคิดร้ายก็เท่ากับเป็นการเปิดประตูน้ำ บุญกุศลความดีทั้งหลายที่สะสมไว้ตั้งแต่อดีตจะถาโถมเข้าหาเรา นำพาเราให้ชีวิตเรารอดพ้นจากเรื่องร้าย หยุคความชวยได้จริง”

(พระพุทธเจ้าสอนเศรษฐี, 2563: 47-54)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติกล่าวคือ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นวิธีการหยุดชวย ซึ่งวิธีที่จะหยุดได้นั้นก็คือการยุติเคราะห์กรรมในปัจจุบัน หลังจากนั้นผู้เขียนได้นำเรื่องราวขององคฺลิมาลในสมัยพุทธกาลมาเพื่อแก้ไขปรีศนาธรรมในข้อนี้ เมื่อได้เล่าเรื่องราวขององคฺลิมาลดังที่ปรากฏในตัวอย่งข้างต้นแล้วพบว่า การหยุดก่อกรรมในปัจจุบันคือสิ่งที่สำคัญเนื่องจากกรรมปัจจุบันมีน้ำหนักมากกว่ากรรมในอดีต ชีวิตจะดีหรือร้ายก็ขึ้นอยู่กับกรรมปัจจุบันเป็นหลัก ดังนั้น หัวใจสำคัญคือ การหยุด เมื่อเจอปัญหาและอยากรบปัญหาในเร็วที่สุด เราจะต้องหยุดพฤติกรรมไม่ดีทุกรูปแบบแล้วอานิสงส์ของบุญที่ทำมาตั้งแต่อดีตชาติก็ส่งผลแก่เราเอง บุญกุศลจะช่วยให้เรารอดพ้นจากเรื่องร้ายและหยุดความชวยได้จริง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นตัวอย่างของผู้ที่ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมที่นำเสนอว่าเคยผู้มีปฏิบัติมาก่อนจริงและปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จ กลวิธีนี้ก็จะช่วยโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านสนใจที่จะปฏิบัติตามได้มากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 10 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ

“ยิ่งเราดำรงตนในมรรควิธีแห่งนิพพาน เดินหน้าปฏิบัติธรรมเพื่อการหลุดพ้นมากเท่าไร เรายิ่งเดินเข้าสู่โลกุตตระ และถอยห่างออกจากโลกียะมากขึ้นทุกขณะ...เรื่องของโลกและธรรมที่แบ่งออกเป็นสองส่วนนี้ หากย้อนกลับไปในพุทธประวัติเราจะพบเรื่องนี้ตั้งแต่ต้น เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าประสูติได้เพียง 5 วัน พระองค์จะต้องเสด็จออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน

โกณฑัญญพราหมณ์พยากรณ์อนาคตของเจ้าชายน้อยสิทธัตถะไว้อย่างชัดเจน ในวันแห่งการทำนายอนาคตของเจ้าชายท่ามกลางหมู่พราหมณ์ชั้นยอดของแผ่นดินที่มารวมตัวกัน 8 คน เพื่อพิจารณาพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งตรงตามลักษณะแห่งมหาบุรุษในศาสตร์แห่งการ

พยากรณ์ทุกประการ พรหมณ์ทั้ง 7 คนแรกต่างทำนายเป็นเสียงเดียวกันว่า พระราชมารณี หากครองเรือนเป็นฆราวาสจะได้เป็นมหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ แต่ถ้าออกผนวชจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ศาสดาเอกของโลก มีเพียงโกณฑัญญพรหมณ์ซึ่งอายุน้อยที่สุดในหมู่พรหมณ์เพียงผู้เดียวที่ยืนยันชัดเจนว่า ในภายภาคหน้าเจ้าชายสิทธัตถะจะต้องตรัสรู้เป็นมหาศาสดาของโลกแน่นอน ซึ่งนับจากวันนั้นอีกไม่กี่สัปดาห์ คำทำนายของโกณฑัญญพรหมณ์ก็เป็นจริง เจ้าชายสิทธัตถะทรงออกผนวชและบำเพ็ญเพียรปฏิบัติธรรมจนสำเร็จอนุตรสัมมาโพธิญาณเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรมมหาศาสดาผู้ประกาศธรรมแก่สรรพสัตว์

เรื่องราวทั้งหมดนี้คือพุทธประวัติที่เหล่าพุทธบริษัททั้งหลายต่างคุ้นกันเป็นอย่างดี แต่เราเคยสะดุดคิดและตั้งคำถามกับเรื่องนี้หรือไม่ว่า เพราะเหตุใดพระองค์จึงต้องทรงเลือกระหว่างเป็นมหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่กับมหาศาสดาเอกของโลก ทั้ง ๆ ที่ทรงเป็นผู้มีบารมีสูงส่งถึงเพียงนั้น เหตุใดพระองค์จึงไม่ทรงปฏิบัติธรรมบนมหาบัลลังก์แห่งกษัตริย์ และบรรลุรู้แจ้งในอริยสัจธรรมเป็นพระพุทธศาสดาและมหาจักรพรรดิในคราวเดียวกัน....เพราะโลกของโลภียะและโลกุตระเดินคู่ขนานกัน เราต้องตัดสินใจ ต้องมีความเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญในการจะเลือกทางใดทางหนึ่ง ระหว่างทางเดินแห่งชีวิต เรามักจะพบทางแยกให้ต้องเลือกเดิน เลือกตัดสินใจอยู่เสมอ บ่อยครั้งที่เราต้องเลือกขังใจสิ่งของสองสิ่ง...เราย่อมเลือกรัสิ่งที่คิดว่าดีที่สุดในชีวิตเสมอ สำหรับความสุขที่โลกหยิบยื่นให้ กับความสุขที่ธรรมหยิบยื่นให้นั้นผู้มีปัญญาย่อมรู้ได้เองว่าควรจะคว้าหรือละทิ้งความสุขแบบใด”

(ตามรอยอริยเจ้าเข้านิพพาน, 2556: 63-66)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ กล่าวคือผู้เขียนนำเสนอประเด็นทางเดินที่ต้องเลือกระหว่างโลกของธรรมกับโลกของกิเลสสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อบ่มุ่ในนิพพาน หลังจากผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในช่วงวัยเยาว์ที่มีการพยากรณ์ดวงชะตาว่า หากครองเรือนเป็นฆราวาสจะได้เป็นมหาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ แต่ถ้าออกผนวชจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าศาสดาเอกของโลก ซึ่งพระองค์จะต้องเลือกทางใดทางหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถรวมทั้งสองเส้นทางไว้ด้วยกันได้ เพราะโลกของโลภียะและโลกุตระเดินคู่ขนานกัน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติดังที่ปรากฏในตัวอย่างนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งล้วนมีทางเลือกแม้พระพุทธเจ้าก็ยังคงต้องเลือกเส้นทางใดเส้นทางหนึ่ง เพราะ

ความสุขที่โลกหยิบยื่นให้ กับความสุขที่ธรรมหยิบยื่นให้นั้น ผู้มีปัญญาย่อมรู้ได้เองว่าควรจะคว่ำหรือละทิ้งความสุขแบบใด

6. การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์ หมายถึง การนำคำสอนหรือการกล่าวถึงเรื่องราวธรรมะที่เกิดขึ้นกับพระอริยสงฆ์ที่มีชีวิตอยู่ในสมัยหลังพุทธกาล โดยเฉพาะในประเทศไทยส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นอริยสงฆ์ที่มีชีวิตอยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งผู้เขียนนำคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์มายกตัวอย่างเพื่อประกอบการอธิบายหรือตอบคำถามปริศนาธรรมให้ผู้อ่านได้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 11 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์

“ญาณ คือ การหยั่งรู้อันวิเศษ เป็นความรู้ความเข้าใจที่เข้าถึงความจริงแท้ ญาณคือสิ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติธรรม...เรื่องญาณของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ครั้งหนึ่งสมัยที่หลวงปู่มั่นพักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ถ้ำสาริกา จังหวัดนครนายก บริเวณชายเขาเส้นทางขึ้นสู่ถ้ำสาริกามีสำนักปฏิบัติธรรมอยู่แห่งหนึ่ง มีขรัวตารูปหนึ่งพักอาศัยปฏิบัติธรรมอยู่ ในคำคืนหนึ่งหลวงปู่มั่นนึกถึงหลวงตา รูปนี้จึงส่งกระแสจิตลงมาดู ก็พบว่าขรัวตา รูปนี้จิตใจกำลังคิดว่า รุ่นกับเรื่องของครอบครัวตนเอง พอเวลาใกล้สว่างหลวงปู่มั่นส่งกระแสจิตลงมาดูอีก ปรากฏว่าขรัวตายังนอนไม่หลับเพราะมัวแต่กระสับกระส่าย คิดห่วงลูกห่วงหลานจนวุ่นวายไปหมด

ตอนเช้าหลวงปู่มั่นลงมาจากถ้ำมาบิณฑบาต ขากลับจึงแวะไปเยี่ยมขรัวตาถึงที่พัก แล้วเอ่ยถามเป็นนัย ๆ ว่า เป็นอย่างไรหลวงพ่อก บิณฑบาตใหม่แต่งงานกับคู่ครองใหม่ แต่เป็นแม่ อีหนูคนเก่าคนนี้ ตลอดคืนไม่ยอมนอนเสร็จเรียบร้อยแล้วไปด้วยติมิใช่หรือคืนต่อไปคงจะสบายใจ ไม่ต้องวุ่นวายจัดแจงส่งลูกคนนั้นให้ทำสิ่งนั้น ส่งหลานคนนี้ให้ทำงานสิ่งนี้อีกละครึ่งมั่ง เมื่อคืนรู้สึก ว่าหลวงพ่อกมีงานมากวุ่นวายพอๆ แทบมิได้พักผ่อนหลับนอนมิใช่หรือ ขรัวตาได้ฟังถึงกับตะลึงด้วยความอัศจรรย์ใจอย่างที่สุด...นี่คือเรื่องของอำนาจทิพจักขุญาณและเจตปริยญาณของหลวงปู่มั่น ที่สามารถหยั่งรู้อะไรที่เกิดขึ้น และหยั่งรู้ใจคนได้อย่างทะลุลงและรู้ละเอียดยิ่งกว่าเจ้าตัวเองด้วยซ้ำ”

(สมณะเท้าวาปีสสนาเท้าซ้าย, 2563: 67-69)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยเรื่องราวของ พระอริยสงฆ์ กล่าวคือ ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีนำเสนอพุทธธรรมด้วยเรื่องราวของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต โดยในประเด็นนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องญาณะว่าเป็นการหยั่งรู้อันวิเศษ เป็นความรู้ความเข้าใจที่เข้าถึงความจริงแท้ ญาณะคือสิ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติธรรม หลังจากนั้นผู้เขียนได้หยิบยกเรื่องญาณะของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโตมาประกอบการอธิบาย เนื่องจากหลวงปู่มั่นเป็นพระสายกรรมฐานที่ปฏิบัติธรรมจนมีญาณหยั่งรู้อันวิเศษดังที่ปรากฏในตัวอย่างข้างต้น ฉะนั้นการที่ผู้เขียนนำเรื่องราวของหลวงปู่มั่นมาใช้ ประกอบการนำเสนอพุทธธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อพุทธธรรมนี้เป็นข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ และข้อมูลก็มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นเมื่อเป็นเรื่องราวของอริยสงฆ์ ที่มีประชาชนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างที่ 12 การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์

“หลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับการพิจารณาภายใน มีครูบาอาจารย์หลายท่านได้เมตตาสั่งสอนไว้ ในที่นี้จะขอยกคำสอนของหลวงตามหาบัว มากล่าวถึง เพื่อความกระจ่างแจ้งในธรรม หลวงตามหาบัวท่านเคยสอนไว้ในหนังสือปฏิบัติของพระธุดงค์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ดังนี้

ก่อนจะผ่านรูปธรรมคือกายาทั้งภายในภายนอกไปได้ด้วยการพิจารณาโดยวิธีต่าง ๆ สติปัญญาต้องหมั่นตัวอยู่กับกายแทบทุกเวลา นอกจากจิตผู้ทำการขุดค้นจนอ่อนเพลียเพราะการทำงานมากไป ก็เข้าพักสงบในสมาธิเสียชั่วระยะหนึ่ง พอถอนออกมาและมีกำลังแล้วก็ทำการพิจารณาคลี่คลายร่างกายอีกต่อไป โดยถือหลักไตรลักษณ์เป็นทางเดิน เพราะกายเป็นสิ่งสำคัญในวงปฏิบัติ ผู้พิจารณากายได้ละเอียดคล่องแคล่วเพียงไร ย่อมเป็นผู้องอาจกล้าหาญต่อปฏิบัติ เครื่องดำเนินของตนเพียงนั้น เนื่องจากกายเป็นวรรังของราคะตัณหาและกิเลสส่วนหยาบ ๆ ทั้งหลายที่อาศัยอยู่อย่างเปิดเผยและออกหน้าออกตา บางรายถึงกับสั่นตัวปล่อยให้แสดงออกมาอย่างหยาบโชน แม้ผู้มีกิเลสด้วยกันก็ทนดูไม่ได้ จนเกิดความสลดสังเวชเอือมระอาไปตาม ๆ กัน

ด้วยเหตุดังกล่าวมา นักปฏิบัติผู้มุ่งทำลายกิเลสด้วยใจจริงจำต้องสนใจต่อกายวิภาค จนเกิดความชำนาญและตัดราคะตัณหาไปได้ประจักษ์ใจเป็นทอด ๆ เพราะกิเลสตามันทีปฏิรูปประเภท แสงแห่งใจตนและผู้อื่นมากกว่ากิเลสชนิดอื่น ๆ นั้น มักเป็นกิเลสปากคอ ที่คอยแสดงออกอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาศัยอุปาทานความยึดถือกายเป็นสำคัญ ท่านจึงสอนให้พิจารณากายคตาสติใน

สติปัญญา และอริยสัจสี่อันเป็นธรรมสำคัญในวงศาสนาให้มากจนหายสงสัย แล้วผ่านไปอย่างหมดเยื่อใย ท่านอาจารย์มั่นชำนาญคล่องแคล่วในกายนุปัสสนาสติปัญฐานมาก ท่านจึงแตกฉานในธรรมทั้งหลายทั้งภายในภายนอกฝึกนักปฏิบัติทั้งหลาย

ก่อนกายจะหมดปัญหาในการพิจารณา ท่านว่ากายที่เราพิจารณาด้วยวิธีต่าง ๆ นั้น ได้รวมตัวเข้าสู่ใจดวงเดียว สังขารทั้งฝ่ายสมุทัยที่คิดว่าร่ากายเป็นของสวยของงามน่ารักใคร่ชอบใจมาดั้งเดิม และสังขารซึ่งเป็นฝ่ายมรรคที่คิดปรุ้งว่าร่ากายเป็นปฏิกลน่าเกลียด เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ย่อมระงับตัวลงในขณะเดียวกันกับร่ากายภาพที่รวมตัวเข้าสู่ใจ”

(ตามรอยอริยเจ้าเข้านิพพาน, 2556: 174-176)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนของพระอริยสงฆ์ กล่าวคือ ผู้เขียนใช้กลวิธีนำเสนอพุทธธรรมเรื่องการพิจารณากายด้วยคำสอนของหลวงตามหาบัว ซึ่งเป็นศิษย์สายหลวงปู่มั่น โดยหลวงตามหาบัวได้สอนเรื่องการพิจารณาไว้สรุปได้ว่า กายคตาสติเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพิจารณาร่างกายให้เห็นความเสื่อมโทรมเหี่ยวแห้ง ไม่สวยงาม ความไม่มีตัวไม่มีตน ให้เห็นธรรมแท้ ไม่ว่าจะเป็นใครมาจากไหน จะต้องเจริญปัญญาทำวิปัสสนาเพื่อตัดรูกายในที่สุด และการปฏิบัติตามหลักกายคตาสตินี้ จัดเข้าอยู่ในกายนุปัสสนาสติปัญฐาน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้นำคำสอนของพระอริยสงฆ์มาสอนเรื่องการพิจารณากาย แม้เนื้อหาคำสอนบางช่วงบางตอนจะเข้าใจได้ยาก แต่เมื่อผู้อ่านไตร่ตรองด้วยปัญญาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก็จะเข้าถึงธรรมนั้นอย่างแท้จริง

บทสรุป

บทความวิจัยเรื่อง “ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์” ผู้วิจัยพบว่า มี 6 กลวิธี คือ 1) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย 2) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ 3) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง 4) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา 5) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ 6) การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์ โดยผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการอธิบาย ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่ผู้เขียนมักจะอธิบายพุทธธรรมในประเด็นที่มีคำศัพท์เฉพาะ เช่น พรหมวิหาร 4, อนิจจตา, ไตรสิกขา, กัมมัฏฐาน, นิพพาน เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำสำคัญ ที่กล่าวถึงหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา โดยผู้เขียนได้นำมาอธิบายไว้ในสารคดีอิงธรรมะ ซึ่งสอดคล้องกับการรวบรวมคำสำคัญในพระพุทธศาสนา คือหลักพุทธธรรมในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายและเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากศัพท์เฉพาะในบางประเด็นผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจได้หากไม่มีภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อีกทั้งเนื้อหาในบางประเด็นจำเป็นจะต้องขยายความเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงเลือกใช้กลวิธีการอธิบายในขยายความเพิ่มเติม และกลวิธีการอธิบายนี้ยังพบว่า มีการยกตัวอย่างข้อมูลประกอบอีกด้วย เพราะลักษณะการอธิบายโดยยกตัวอย่างประกอบนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจพุทธธรรมที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากงานของภาวิณี ตรีเดช (2554) ที่กล่าวถึงกลวิธีนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึงรูปแบบการนำเสนอพุทธธรรมโดยผู้แต่งใช้ภาษาที่มีสำนวนคล้ายคัมภีร์พุทธศาสนาเพื่อสื่อสารหลักธรรมอย่างมีน้ำหนัก นำพุทธพจน์จากพระสูตรมาประกอบในเนื้อเรื่อง

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยการเปรียบเทียบ ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนได้ใช้สำนวนภาษาที่มีการเปรียบเทียบในการนำเสนอพุทธธรรมประเด็นต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจพุทธธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนขึ้น เช่น การเปรียบเทียบแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาขั้นสูงกับธรรมชาติหรือวิถีชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ อีกทั้งยังใช้กลวิธีการอธิบายประกอบด้วยเพื่อขยายความเนื้อหาที่เปรียบเทียบให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น กลวิธีเหล่านี้จึงช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงสาระหลักหรือแก่นของเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารออกมาได้อย่างตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างจากงานของข้อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) ที่กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี ได้กล่าวถึงการเปรียบเทียบโดยการสร้างคู่เปรียบ

เพื่อให้เห็นความต่างหรือความเหมือน โดยมักเปรียบกับสิ่งใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน และส่วนภาวิณี ตรีเดซี (2554) แม้จะได้กล่าวถึงกลวิธีนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีฟ ปุณฺณยานุภาพ แต่ก็ไม่พบการใช้กลวิธีในลักษณะดังกล่าว

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง พบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการเชื่อมโยงหลักธรรมกับองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะประเด็น “จิตและสมาธิ” ที่ส่งผลต่อการทำงานของสมอง สุขภาพกาย และกระบวนการชีวเคมี เช่น การศึกษาคลื่นสมองของผู้ปฏิบัติสมาธิ และผลของสภาวะจิตต่อการหลั่งฮอร์โมน และการเจริญเติบโตของร่างกาย ซึ่งช่วยเสริมความน่าเชื่อถือและแสดงให้เห็นว่าพุทธธรรมสามารถอธิบายและพิสูจน์ได้ด้วยหลักเหตุผลเชิงประจักษ์ อันแตกต่างจากงานของช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) ที่กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี โดยไม่ได้กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมด้วยผลการศึกษาหรือผลการทดลอง

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยบทสนทนา การที่ผู้เขียนใช้บทสนทนาในการนำเสนอพุทธธรรมนั้นจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถคิดและวิเคราะห์ตามเรื่องราวในบทสนทนาได้ที่ละขั้นตอน ในงานดังกล่าวปรากฏในประเด็นสำคัญ ได้แก่ “ความเมตตา” และ “ความเชื่อ” โดยผู้เขียนใช้รูปแบบปฏิจา-วิสนนาระหว่างตัวละครสมมติ เช่น ผู้สงสัยกับปราชญ์ปลาเป็น เพื่อค่อย ๆ คลี่คลายความหมายของหลักธรรมอย่างเป็นลำดับ ทำให้ผู้อ่านเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และเข้าถึงสารัตถธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและลึกซึ้ง ซึ่งแตกต่างจากงานของช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) ที่กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี กลวิธีการใช้บทสนทนาได้ตอบนี้ช่วยสร้างความสนใจและทำให้ผู้อ่านจินตนาการตามเรื่องราวได้ง่ายขึ้น โดยท่านมักใช้บทสนทนาได้ตอบในการถ่ายทอด “เรื่องเล่า” เป็นหลัก

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ การที่ผู้เขียนนำเสนอประเด็นพุทธธรรมต่าง ๆ แล้วนำเรื่องราวในสมัยพุทธกาลหรือพุทธประวัติมาประกอบการอธิบายหรือยกตัวอย่างให้เห็นนั้นจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงธรรมข้อนั้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมุ่งนำเหตุการณ์

และบุคคลสำคัญในสมัยพุทธกาลมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการปฏิบัติตามหลักธรรม อันช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพการประยุกต์ใช้พุทธธรรมในชีวิตจริง โดยกลวิธีดังกล่าวช่วยสร้างความประจักษ์ชัดผ่านตัวอย่างบุคคลในสมัยพุทธกาลเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดความเลื่อมใสและนำหลักธรรมไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแตกต่างจากงานของช่อฟ้า เกตุเรื่องโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) ที่กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี แต่ไม่ได้กล่าวถึงการนำเสนอพุทธธรรมด้วยพุทธประวัติ

การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์ ในงานดังกล่าวมุ่งยกตัวอย่างคำสอนและประสบการณ์ของพระอริยสงฆ์ในสมัยหลังพุทธกาลมาใช้เป็นกรณีศึกษา เพื่ออธิบายและขยายความหลักธรรม โดยยกกรณี “หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต” และการนำคำสอนของ “หลวงตามหาบัว” เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือผ่านบุคคลต้นแบบที่สังคมให้ความเคารพศรัทธาสูง โดยเน้นให้เห็นผลของการปฏิบัติจริงในชีวิตของบุคคลต้นแบบ อันช่วยเสริมความน่าเชื่อถือและทำให้ผู้อ่านเข้าใจพุทธธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและลึกซึ้ง ซึ่งแตกต่างจากงานของภาวิณี ตรีเดซี (2554) ที่กล่าวถึงกลวิธีนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพร บุญญานุกาพ ในด้านกลวิธีการสร้างโครงเรื่องย่อจากอรรถกถาชาดก มาดัดแปลงเป็นโครงเรื่องย่อหรือเรื่องแทรกในนวนิยาย ช่วยให้หลักธรรมมี “ตัวอย่างรองรับ” จากเรื่องเล่าภูมิปัญญาเดิมของพระพุทธศาสนา

ผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ “ลักษณะการนำเสนอหลักพุทธธรรมในหนังสือสารคดีอิงธรรมะของพศิน อินทรวงค์” ถือเป็นงานวิชาการที่เข้ามาเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ในด้าน “วรรณกรรมสารคดีเชิงพุทธร่วมสมัย” (Contemporary Buddhist Documentary Literature) อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการวิเคราะห์กลวิธีการสื่อสารที่ปรับเปลี่ยนตามบริบทสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในอดีตที่มุ่งเน้นวรรณกรรมเชิงเรื่องเล่าหรือความเรียงทั่วไป ดังความละเอียดที่จะอภิปรายดังต่อไปนี้

1. การเติมเต็มองค์ความรู้และประเด็นที่ต่างจากแนวคิดเดิมจากการศึกษา กลวิธีการนำเสนอ 6 ลักษณะในงานของพศิน อินทรวงค์ พบว่ามีจุดที่แตกต่างและขยายผลจากงานของ ภาวินี ตริเดซี (2554) และ ช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554) ในหลายมิติ

ความต่างจากแนวคิดของ ภาวินี ตริเดซี (2554): งานของภาวินีมุ่งวิเคราะห์ นวนิยายอิงธรรมะ ของสุชีพ ปุญญานุภาพ ซึ่งใช้กลวิธี "การผูกเรื่อง" (Plot) และ "ตัวละครสมมติ" เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารพุทธธรรม โดยอาศัยฉากอินเดีย สมัยพุทธกาลเพื่อสร้างความสมจริงเชิงประวัติศาสตร์ แต่ในงานของพศิน อินทรวงค์ แม้จะมีการใช้พุทธประวัติและบทสนทนา แต่เปลี่ยนจาก "โลกจินตนาการ" มาเป็น "โลกแห่งข้อเท็จจริง" ในรูปแบบสารคดี ที่มุ่งเน้นการนำเสนอ "ผลการศึกษาหรือผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์" เพื่อเชื่อมโยงเรื่องจิตและสมาธิเข้ากับสมองและสุขภาพภาพ ซึ่งเป็นการก้าวข้ามกลวิธีเชิงวรรณศิลป์แบบเดิมไปสู่การพิสูจน์เชิงประจักษ์ (Empiricism) ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของผู้อ่านสมัยใหม่

ความต่างจากแนวคิดของ ช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และอวยพร พานิช (2554): งานของช่อฟ้าและอวยพรมุ่งเน้นไปที่ หนังสือธรรมะร่วมสมัย ของท่าน ว.วชิรเมธี ซึ่งเน้นกลวิธีทางภาษา เช่น คำสัมผัสคล้องจอง และการใช้ "บริบทเหตุการณ์รายวัน" เพื่อความร่วมสมัย ขณะที่งานของพศินเติมเต็มความลึกซึ้งด้วยกลวิธี "การนำเสนอพุทธธรรมด้วยคำสอนหรือเรื่องราวของพระอริยสงฆ์ในปัจจุบัน" ซึ่งเป็นการใช้ "บุคคลอ้างอิง" (Authority Reference) ที่ยังมีชีวิตหรือเพิ่งผ่านลับไปในบริบทไทย (เช่น หลวงปู่มั่น) ทำให้พุทธธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเรื่องในเชิงปรัชญานามธรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของ "วิถีปฏิบัติ" ที่จับต้องได้จริง

2. ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี **การวิเคราะห์เนื้อหา** (Content Analysis) และ **พรรณนาวิเคราะห์** (Descriptive Research) ซึ่งหากเชื่อมโยงกับ ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) กลวิธีของพศิน อินทรวงค์ สะท้อนถึง การใช้ **"การสื่อสารเชิงเหตุผล"** (Rational Appeal) ผ่านผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์

เพื่อลดแรงต้านเชิงอคติของผู้อ่านที่อาจมองว่าธรรมะเป็นเรื่องงมงาย นอกจากนี้ กลวิธี “บทสนทนาปุจฉาวิสัชนา” สอดคล้องกับบทฤษฎีการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Learning) โดยการสร้างตัวละครมาเป็นตัวแทน “คำถาม” ในใจผู้อ่าน ช่วยให้เนื้อหาที่เป็นนามธรรมยาก ๆ เช่น นิโรธสมาบัติ หรือญาณทัศนะ ถูกย่อยให้เป็นลำดับขั้นตอน (Step-by-step) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเขียนสารคดีอิงธรรมะที่ดี เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

3. อภิปรายผลเชิงทฤษฎีและการเชื่อมโยงงานวิจัยก่อนหน้านี้ ผลการศึกษาครั้งนี้ยืนยันว่า **วิวัฒนาการของการสื่อสารพุทธธรรม** มีความพลวัต จากยุคของ สุชีวะ ปุญญานุภาพ (ภาวิณี, 2554) ที่ใช้ “นวนิยาย” เป็นสะพานเชื่อมระหว่างคัมภีร์เถรวาทกับคนอ่านสู่ยุคของ ว.วชิรเมธี (ซอฟ้า และอวยพร, 2554) ที่ใช้ “ภาษาร่วมสมัย” และ “กระแสสังคม” เป็นตัวขับเคลื่อน จนถึงยุคของ พศิน อินทรวงค์ (บทความชิ้นนี้) ที่ใช้ “สารคดีเชิงประจักษ์” และ “วิทยาศาสตร์” เป็นเกราะป้องกันความสงสัย (Skepticism)

การเชื่อมโยงนี้แสดงให้เห็นว่า “*กลวิธีการเปรียบเทียบ*” ยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ปรากฏในงานเขียนทุกยุคสมัย แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปคือ “สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ” (Vehicle of Comparison) ซึ่งมีความเป็นสากลและอิงวิทยาศาสตร์มากขึ้นในงานของพศิน

4. ข้อค้นพบใหม่ (Original Contribution) ของบทความนี้คือการค้นพบ “**โมเดลการสื่อสารพุทธธรรมเชิงบูรณาการวิทยาศาสตร์-ศรัทธา**” (Science-Faith Integration Model) ในวรรณกรรมสารคดีอิงธรรมะ ซึ่งพศิน อินทรวงค์ ได้สร้างมาตรฐานใหม่ในการนำเสนอพุทธธรรมที่ไม่ใช่การสอนตามตัวอักษร แต่เป็นการนำเสนอผ่าน “กระบวนการค้นพบความจริง” โดยการผสมผสาน 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) **แนวตามหลักพุทธคัมภีร์** (พุทธประวัติ/คำศัพท์เทคนิค) 2) **แนวคิดตามหลักวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์** (ผลการทดลอง/สุขภาพสมอง) 3) **แนวคิดการอ้างอิงประสบการณ์อริยสงฆ์** (การนำไปใช้ได้จริงในปัจจุบัน)

การบูรณาการดังกล่าวส่งผลให้หนังสือธรรมะเปลี่ยนสถานะจาก "หนังสืออ่านนอกเวลาเชิงศีลธรรม" มาเป็น "คู่มือพัฒนาศักยภาพมนุษย์" ที่มีฐานข้อมูลรองรับอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลงานของพศิน อินทรวงค์ ได้รับความนิยมสูง และมีการตีพิมพ์ซ้ำอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

- กาญจนา ตันโพธิ์. (2560). แนวคิดพุทธธรรมและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดพุทธธรรมในวรรณกรรมเรื่อง “แนวทางแห่งความสุข” ของอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. วารสารมนุษยศาสตร์. 14 (2). 17-32.
- กาญจนา ปราบปัญจะ. (2553). การศึกษาลีลาการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนของ ว.วชิรเมธี. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ
- กุสุมา รักษมณี. (2549). การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- ช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์. (2554). “กระบวนการและกลวิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรม ในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี”. วารสารวิจัยและพัฒนา. (3)4. 78-91.
- ตรีศิลป์ บุญจรร. (2542). นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ.2475-2500. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2539). สารคดีและการเขียนสารคดี. กรุงเทพฯ: มิติใหม่.
- ธวัช ปุณ โณทก. (2527). แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- ประเวศ วะสี. (2541). **พุทธธรรมกับสังคม**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปิยกนิษฐ์ สาธารณ์. (2556). **เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาในงานเขียนของพระไพศาล วิสาโล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาวินี ตรีเดซี. (2554). **กลวิธีนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพ บุญญาภาพ**. ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนชิตา หนูแก้ว. (2562). **กลวิธีในการนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาในนวนิยายของ รอมแพง**. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2538). **การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์**. กรุงเทพฯ: ประกายพฤษก์.
- มิ่งฟ้า พิงรัตน์มงคล. (2551). **วรรณกรรมเยาวชนเรื่องแฮร์รี่ พอตเตอร์ : การวิเคราะห์โครงเรื่องและกลวิธีการนำเสนอโครงเรื่อง**. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทยมหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2561). **อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณกรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.